

Styre: Universitetsstyret

Styresak: 111/19

Møtedato: 28.11.2019

Dato: 14.11.2019

Arkivsaksnr: 2018/1797

UiBs internasjonale nettverk

Henvisning til bakgrunnsdokumenter

- Styresak 44/19 [UiBs strategi, Kunnskap som former samfunnet 2019 - 2022. Plan for oppfølging.](#)

Saken gjelder:

I Forskningsutvalget (sak 14/18) ble det tatt ordet for å gjøre en helhetlig gjennomgang av eksisterende internasjonale avtaler, nettverk og aktiviteter som UiB som institusjon har forpliktet seg til. Dette ble fulgt opp i Universitetsstyrets behandling av UiBs strategi, Kunnskap som former samfunnet, (sak 44/19) der det ble slått fast at UiBs mange internasjonale nettverk skal gjennomgås for å vurdere en formålstjenlig og fremtidsrettet portefølje.

Formålet med gjennomgangen har vært å gi en oversikt, og en vurdering av hvordan nettverkene forvaltes og utnyttes, som kan tjene som kunnskapsgrunnlag for fremtidige prioriteringer og strategiske valg. Styringsgruppen for prosjektet har nå avgitt sin rapport og gitt sine anbefalinger.

Nettverkene underbygger UiBs strategi og er i tråd med nasjonal og europeisk forsknings- og innovasjonspolitik. Styringsgruppen kommer likevel med en del viktige anbefalinger for fremtidig håndtering av internasjonale nettverk.

Det anbefales at UiB etablerer en strategisk porteføljestyling av internasjonale samarbeid og nettverk og at Forskningsutvalget, Utdanningsutvalget og Forskningsinfrastrukturutvalget tar et aktivt og fortløpende ansvar for å bidra til gode og relevante strategiske vurderinger av nytten av nettverk og hvilke behov UiB har for å etablere nye nettverk.

Styringsgruppen påpeker videre at UiB fremover også bør ta med vurderinger knyttet til UiBs klimapolitikk inn i vurderingene av hvordan UiB skal bruke de internasjonale nettverkene. UiB bør være pådriver for at de internasjonale nettverkene har en arbeidsform som støtter opp under UiB sin målsetning om å bli klimanøytral ved å for eksempel bidra til kultur for digitale møteplasser, redusere antall møtepunkter og planlegge flere aktiviteter til samme tidspunkt.

I arbeidet for å styrke forskning og ekstern forskerfinansiering bør det europeiske forsknings-, innovasjon og policynettverkene gis økt oppmerksomhet i de kommende årene. Dette gjelder også for å sikre deltakelse i nettverk for innsatsområder som ikke er godt nok dekket av UiBs nettverksportefølje.

Gjennom samarbeidene åpner det seg internasjonale muligheter på et bredt spekter av områder. Spørsmålet som stilles er om UiB kan og ønsker å håndtere en så stor portefølje samtidig som betydelig internasjonal innsats kreves i /EU-samarbeidet, samarbeid med institusjoner i Kina, FNs bærekraftsmål SDG og det nye Arqus European University Alliance, som er under implementering.

Forslag til vedtak:

Universitetsstyret tar saken til orientering, og slutter seg til styringsgruppens anbefalinger.

Kjell Bernstrøm
universitetsdirektør

07.11.2019 Bjørn Einar Aas/Benedicte Løseth (avd.dir.)

Vedlegg: Styringsgruppens rapport

Saksframstilling

Styre:
Universitetsstyret

Styresak:
111/19

Møtedato:
28.11.2019

Arkivsaksnr:
2018/1797

UiBs internasjonale nettverk

Bakgrunn

Med bakgrunn i gjeldende europeisk og nasjonal forsknings- og innovasjonspolitik og UiBs strategi og internasjonaliseringsambisjoner, ønsker universitetsledelsen en helhetlig gjennomgang av eksisterende internasjonale avtaler, nettverk og aktiviteter som UiB som *institusjon* har forpliktet seg til. Dette ble fulgt opp i Universitetsstyrets behandling av UiBs strategi, Kunnskap som former samfunnet, (sak 44/19) der det ble slått fast at UiBs mange internasjonale nettverk skal også gjennomgås for å vurdere en formålstjenlig og fremtidsrettet portefølje

Både eldre og nyere internasjonale forpliktelser, samt innsats for å nå nasjonale og europeiske forskningspolitiske mål, krever betydelige faglige, administrative og økonomiske ressurser. Gjennomgangen skal gi en oversikt over hva våre nåværende forpliktelser innebærer av bl.a. ledelsesinvolvering, faglig involvering, administrativ involvering, økonomisk kostnad, tidsbruk, målsettinger og resultater,

I august 2018 (sak 2018/9349-BJAA) oppnevnte Universitetsledelsen en styringsgruppe, og i oppnevningensbrevet står blant annet følgende:

«Med bakgrunn i gjeldende europeisk og nasjonal forsknings- og innovasjonspolitik, og UiBs strategi og internasjonaliseringsambisjoner, igangsettes et prosjekt for å gjøre en helhetlig gjennomgang av eksisterende internasjonale avtaler, nettverk og aktiviteter som UiB som institusjon har forpliktet seg til.

Styringsgruppen har fått følgende sammensetning:

- Prorektor Margareth Hagen, leder
- Prodekan Anne Marie Frøseth, Det juridiske fakultet
- Instituttleder Pinar Heggernes, Institutt for informatikk
- Instituttleder Jan Oskar Engene, Institutt for sammenliknende politikk
- Prodekan Marit Bakke, Det medisinske fakultet
- Seksjonssjef Nina Gry Stein, Internasjonalt senter (Studieadministrativ avdeling)

Forsknings- og innovasjonsavdelingen har vært sekretariat for arbeidet og seniorrådgiver Kristin Bakken har vært prosjektleder.

Kartlegging

Globalt, og ved UiB, har toppforankrede internasjonale allianser og samarbeid, inkludert strategiske satsinger som UiBs satsing på Kina og på FNs Agenda 2030 (SDG), de senere tiår økt i omfang. Samtidig har bildet endret seg fra å tradisjonelt handle om forskersamarbeid og studentmobilitet til å i økende grad omfatte bredere institusjonelle samarbeid. Underliggende årsaker er blant annet globale utviklingstrekk som innebærer at forskning og høyere utdanning i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse og at universitetets rolle som policyaktør har blitt mer fremtredende. Effekter av denne globaliseringen har, fra både myndigheter og institusjoner i sektoren, blitt møtt med strategier og tiltak for det som gjerne omtales som internasjonalisering.

Universitetet i Bergen forvalter en viktig akademisk arv som et av Norges mest globalt orienterte universiteter. Allerede som svært ungt universitet var UiB internasjonalt orientert, og blant annet med på å grunnlegge International Association of Universities i 1950. Det ble også tidlig etablert institusjonelt samarbeid med universiteter i USA, blant annet med University of California og University of Washington Seattle. Et betydelig internasjonalt engasjement fra enkeltforskere knyttet langsiktige kontakter med ledende utenlandske forskere og institusjoner. Samtidig er Universitetet i Bergen et forskningsuniversitet forankret i den europeiske kunnskapstradisjonen, med en betydelig fagportefølje forankret i europeisk historie og kultur.

For nærmere omtale av de enkelte nettverk, sentre, bilaterale samarbeid og konsortier, vises til vedlegget.

Styringsgruppens vurderinger

Toppforankrede avtaler, slik de er organisert ved UiB, krever i stor grad eierskap og koordinering fra rektoratet og sentraladministrasjonen. Mange av disse nettverkene har relevans og verdi som policyorgan for påvirkning og institusjonelle nettverk for å sikre UiBs synlighet. Internasjonale nettverk er strategiske valg som har institusjonell betydning for synlighet, policy-arbeid og nettverksbygging. Det er derfor fornuftig at UiB har mange nettverk, men dimensjoneringen av innsatsen bør i større grad foretas fortløpende i tråd med nytteverdien.

Vitenskapelig ansatte ved UIB er internasjonalt orientert, og har i stor grad sine selvvalgte faglige internasjonale nettverk som de prioriterer. De har i stor grad også etablerte samarbeidsforhold med fagmiljøer ved andre institusjoner, uavhengig av hvilke toppforankrede samarbeid UiB inngår i. De sterkeste fagmiljøene ved UiB har blitt det fordi de er konkurransedyktige i innhenting av eksterne forskningsmidler, gjerne store og langvarige prosjekter fra Forskningsrådet eller EU. For disse gruppene blir i stor grad midler som kanaliseres gjennom UiB-samarbeidene for små til at det er «bryet verdt» å søke, eller de er for smale til at de treffer behovet.

I tillegg har fakulteter og institutter sine egne strategier og mål. Mange av disse handler om å styrke evnen til å vinne store eksternt finansierte prosjekter i Forskningsrådet og EU, og flere av fakultetene (og UiB sentralt) har kraftfulle virkemidler for å belønne miljøer som lykkes. Dette fokuset stimuleres også av myndighetene gjennom finansieringsmodellen i sektoren. I slike prosjekter inngår i stor grad internasjonale partnere.

Styringsgruppen har avdekket enkelte svakheter ved UiBs rutiner, forvaltning og synliggjøring av internasjonale avtaler og samarbeid, som kan ha kan ha sammenheng med

at porteføljen av toppforankrede internasjonale samarbeid gradvis har økt i omfang uten at helheten i virkemidlene de representerer har blitt vurdert. Samtidig UiB har fått flere nye ressurskrevende og komplekse internasjonale oppgaver, blant annet knyttet til EU, Kina og SDG. Det synes også å mangle kommunikasjonsressurser og/eller en kommunikasjonsstrategi for den delen av UiBs internasjonale virksomhet som de kartlagte samarbeidene representerer.

Styringsgruppens anbefalinger

Nettverkene underbygger UiBs strategi og er i tråd med nasjonal og europeisk forsknings- og innovasjonspolitik. Styringsgruppen kommer likevel med en del viktige anbefalinger for fremtidig håndtering av internasjonale nettverk.

Spørsmålet blir om UiB kan og ønsker å håndtere en så stor portefølje samtidig som betydelig internasjonal innsats kreves blant annet mot Brussel/EU, Kina, SDG og det nye *Arqus European University Alliance* samarbeidet som skal implementeres.

Noen av samarbeidene har vært viktige for UiB i tiden før «internasjonalisering» slo inn i sektoren for fullt (etter Kvalitetsreformen). I dag finnes det en rekke virkemidler for internasjonalt samarbeid iblant annet Forskningsrådet, EU og Norad, og UiB har sine interne SPIRE midler¹ for å støtte prosjektsøknader med internasjonale samarbeids-partnere. Det finnes også internasjonale samarbeidsstrukturer som kan utnyttes, der UiB ikke trenger å yte vesentlig inn mot selve organisasjonen

Av konkrete anbefalinger kan nevnes følgende:

- UiB bør etablere en strategisk porteføljestyling av disse nettverkene som gir nødvendig oversikt over aktiviteten. Et viktig formål med dette er å gi ledelse og fagmiljø et tilgjengelig kunnskapsgrunnlag for fortløpende vurderinger av den strategiske nytten av eksisterende nettverk og behov for nye nettverk.
- Styrke koblingen mellom administrative koordinatorene, fagmiljøene og rektoratet.
- Det bør etableres et system for rapportering som gir oversikt over aktivitetene i de ulike samarbeidene.
- Det anbefales at Forskningsutvalget, Utdanningsutvalget og Forskningsinfrastrukturutvalget tar et aktivt ansvar for å bidra til gode og relevante strategiske vurderinger av nytten av nettverk og hvilke behov UiB har for å etablere nye nettverk.
- I fremtiden bør vurderinger knyttet til UiBs klimapolitikk være med i vurderingene av hvordan UiB skal bruke de internasjonale nettverkene. UiB bør være pådriver for at nettverkene har en arbeidsform som støtter opp under UiB sin målsetning om å bli klimanøytral ved å for eksempel bidra til kultur for digitale møteplasser, redusere antall møtepunkter og planlegge flere aktiviteter til samme tidspunkt.

Universitetsdirektøren sine kommentarer

Styringsgruppens rapport er den første samlede fremstilling av UiBs institusjonelt forankrede internasjonaliseringstiltak som er lagt frem for behandling i Universitetsstyret. Ved tidligere anledninger har oppmerksomheten i større grad blitt rettet mot deltagelse i ulike eksterne finansierte programmer som EUs rammeprogram, SFF-prosessen, utlysninger fra Forskningsrådet, eller mer spesialiserte, men sterkt internasjonalt orienterte innsatser som oppbygging av Sars-senteret, økt samarbeid med Kina og FNs bærekraftsmål.

¹ [Strategisk program for internasjonalt forskningssamarbeid \(SPIRE\)](#)

Rapporten viser at UiB har stor bredde i sitt institusjonelle engasjement, ikke minst på europeisk nivå, men også at UiB deltar i globale sammenslutninger med universiteter i sør.

Likeledes viser rapporten at UiB har hatt evne til aktivt å bruke institusjonelt samarbeid med andre universiteter som ledd i arbeidet for å nå egne mål, slik man bl.a. har sett i samarbeid i Coimbra-gruppen. UiB har også evnet å opprettholde langsiktige kontakt og samarbeid med utenlandske institusjoner, som utveksling med University of Washington i USA, og det noe nyere samarbeidet med Universiteter i det globale sør, som Makerere University i Uganda, et samarbeid som i år feirer sitt 30-årsjubileum. Rapporten tydeliggjør at UiB lever opp til sin ambisjon om å være et internasjonalt orientert breddeuniversitet.

Det brede institusjonelle samarbeidet har vært med å fornye Universitetet i Bergen, senest med deltagelse i Arqus European University Alliance sammen med seks andre universiteter. Målsetningen er å etablere en allianse for tett og omfattende samarbeid innen undervisning, forskning og samfunnskontakt, og er et pioner-prosjekt i Europa. Arqus en allianse i front innen europeisk universitetssamarbeid. Tidshorisont på 20 år kan gi UiB store muligheter til en målrettet institusjonell innsats i Europa.

Styringsgruppens rapport peker på at den samlede porteføljen er stor og krever ressurser for å følge opp på en profesjonell måte som sikrer både relevans i fagmiljø, synlighet og godt omdømme.

Spørsmålet reises ganske naturlig om UiB har kapasitet til å opprettholde det nåværende omfang samtidig som en bygger ut ny virksomhet med etterspurte samarbeidsformer der «science advice» og «science diplomacy» er i ferd med å bli fremtredende kjennetegn ved den institusjonelle oppfølgingen av FNs bærekraftsmål, virksomheten i Academia Europea og oppbygging av et mer strategisk innrettet UiB-kontor i Brussel.

Rapportene peker på behov for porteføljestyring og tilpassete støttefunksjoner. Gode støttefunksjoner vil være nødvendig om UiB fortsatt skal lykkes som et internasjonalt breddeuniversitet. Etter universitetsdirektørens oppfatning gir rapporten viktig innspill til det videre arbeidet med å dimensjonere og å stille til rådighet ressurser som gjør det mulig for UiB å inneha en fremtredende internasjonal posisjon gjennom slike internasjonale nettverk og samarbeid.

14.11.2019 Bjørn Einar Aas/Benedicte Løseth (avd.dir.)

INSTITUSJONELLE INTERNASJONALE FORPLIKTELSER I NETTVERK OG ANDRE SAMARBEID

Rapport fra en styringsgruppe

November 2019

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	INNLEDNING	4
1.1	FORMÅL OG BAKGRUNN FOR RAPPORTEN	4
1.2	STYRINGSGRUPPENS MANDAT OG SAMMENSETNING	4
1.3	STYRINGSGRUPPENS UTVALG OG KUNNSKAPSRUNNLAG	5
2	OVERORDNET POLITIKK OG UTVIKLINGSTREKK	5
2.1	GRUNNLAGET FOR INTERNASJONALISERING	6
2.2	UIB, GLOBALT SAMARBEID OG INTERNASJONALISERING	6
2.3	Globale trender innen høyere utdanning	7
2.4	NORSK- OG EUROPEISK FORSKNINGS- OG INNOVASJONSPOLITIKK	8
3	KARTLEGGINGEN	9
3.1	FAG OG FAKULTETSOVERSKRIDENDE INTERNASJONALE SAMARBEID	9
3.2	ALLIANSER, NETTVERK OG MULTILATERALE SAMARBEID	10
	ARQUS EUROPEAN UNIVERSITY ALLIANCE	10
	ACADEMIA EUROPAEA BERGEN KNOWLEDGE HUB (AE)	10
	COIMBRA GROUP	11
	UNIVERSITY OF THE ARCTIC (UARCTIC)	11
	UTRECHT NETWORK	12
	WORLDWIDE UNIVERSITIES NETWORK (WUN)	12
3.3	SENTRE	13
	SOUTHERN AFRICAN-NORDIC CENTRE - SANORD	13
	INTER-UNIVERSITY CENTRE IN DUBROVNIK, KROATIA	14
	NORDIC CENTRE CHINA - FUDAN UNIVERSITY, I SHANGHAI	14
	NORDIC CENTRE INDIA (NCI), I DELHI	15
	NORDISK INSTITUTT FOR ASIA STUDIER (NIAS), I KØBENHAVN	16
3.4	BILATERALE SAMARBEID	16
	PEDER SATHER CENTER FOR ADVANCED STUDIES, BERKELEY, USA	16
	SAMARBEID MED MAKERERE UNIVERSITY, UGANDA	16
	UTVEKSLINGSPROGRAM MED UNIVERSITY OF WASHINGTON AND MEMORIAL UNIVERSITY OF NEWFOUNDLAND	17
3.5	ANDRE SAMARBEID	17
	SCHOLARS AT RISK (SAR)	17
3.6	INTERNASJONALE ORGANISASJONSMEDLEMSKAP	18
	INTERNATIONAL ASSOCIATION OF UNIVERSITIES (IAU)	18
	UNITED NATIONS ACADEMIC IMPACT (UNAI)	19
	THE LATIN AMERICAN COUNCIL OF SOCIAL SCIENCES (CLACSO)	19
	THE INTERNATIONAL SCIENCE COUNCIL (ISC)	19
	EUROPEAN UNIVERSITY ASSOCIATION (EUA)	20
	EUROPEAN MARINE BOARD (EMB)	20

EUROPEAN ALLIANCE FOR SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES (EASSH)	20
4 MERVERDI OG UTFORDRINGER MED TOPPFORANKREDE INTERNASJONALE SAMARBEID	21
4.1 MERVERDI	21
POLICY	21
UTDANNING OG FORSKNING	21
ADMINISTRASJON	21
SYNLIGHET	21
NETTVERKSRESSURSER FOR MEDLEMSINSTITUSJONER (EKSEMPLER)	22
4.2 VURDERINGER	22
4.3 FORVALTNING, ADMINISTRASJON OG PROFILERING	23
5 VURDERINGER OG ANBEFALINGER	23
5.1 GENERELLE VURDERINGER	23
5.2 ANBEFALINGER	24

1 Innledning

1.1 Formål og bakgrunn for rapporten

Denne rapporten er utarbeidet av en styringsgruppe oppnevnt av universitetsledelsen, og omhandler internasjonale samarbeid UiB har forpliktet seg til på institusjonsnivå. Formålet har vært å gi en oversikt, og en vurdering av hvordan disse forvaltes og utnyttes, som kan tjene som kunnskapsgrunnlag for fremtidige prioriteringer og strategiske valg.

Internasjonalt samarbeid er avgjørende for at UiB skal kunne nå sine mål i tråd med strategien *Kunnskap som former samfunnet*. Toppforankrede internasjonale samarbeid inngår i UiBs internasjonaliseringsarbeid, men bare som ett av mange elementer. Det store volumet og den viktigste aktiviteten i UiBs internasjonale kontakter er på forskernivå. De fleste vitenskapelig ansatte inngår i egne internasjonale forskerdrevne nettverk som i mindre grad er koblet opp mot samarbeidene denne rapporten omhandler. UiB har også en betydelig internasjonal kontaktflate gjennom studentutveksling og internasjonalt utdanningssamarbeid. I denne rapporten er det internasjonalisering med vekt på forskning, innovasjon og policy som er i fokus.

1.2 Styringsgruppens mandat og sammensetning

På bakgrunn av notat (sak 14/2018) til Forskningsutvalget, ble det i august 2018 oppnevnt en styringsgruppe, og i oppnevningensbrevet står blant annet følgende:

«Med bakgrunn i gjeldende europeisk og nasjonal forsknings- og innovasjonspolitik, og UiBs strategi og internasjonaliseringsambisjoner, igangsettes et prosjekt for å gjøre en helhetlig gjennomgang av eksisterende internasjonale avtaler, nettverk og aktiviteter som UiB som institusjon har forpliktet seg til.

Både eldre og nyere internasjonale forpliktelser, samt innsats for å nå nasjonale og europeiske forskningspolitiske mål, krever betydelige faglige, administrative og økonomiske ressurser. Gjennomgangen skal gi en oversikt over hva våre nåværende forpliktelser innebærer av bl.a. ledelsesinvolvering, faglig involvering, administrativ involvering, økonomisk kostnad, tidsbruk, målsettinger og resultater, og den skal gi universitetsledelsen grunnlag for å fatte beslutninger om UiBs framtidige internasjonale engasjement på institusjonsnivå.

Arbeidet organiseres med en styringsgruppe og en prosjektleder. Styringsgruppens mandat blir å gi råd

- om hvilke forpliktelser UiB bør videreføre,
- om det bør skje endringer knyttet til intern oppfølging, og
- om det er aktiviteter, nettverk eller strategiske partnerskap som mangler i porteføljen.»

Mandatet er begrenset til internasjonalisering rettet mot forskning, innovasjon og policy, og omfatter ikke forpliktelser som utelukkende eller i all hovedsak omfatter utdanningssamarbeid.

Styringsgruppen har hatt følgende sammensetning:

- Prorektor Margareth Hagen, leder
- Prodekan Anne Marie Frøseth, Det juridiske fakultet
- Instituttleder Pinar Heggernes, Institutt for informatikk
- Instituttleder Jan Oskar Engene, Institutt for sammenliknende politikk
- Prodekan Marit Bakke, Det medisinske fakultet
- Seksjonssjef Nina Gry Stein, Internasjonalt senter (Studieadministrativ avdeling)

Forsknings- og innovasjonsavdelingen (FIA) har vært sekretariat for arbeidet og seniorrådgiver Kristin Bakken har vært prosjektleder.

1.3 Styringsgruppens utvalg og kunnskapsgrunnlag

Det finnes et stort antall internasjonale avtaler, nettverk og aktiviteter som UiB har forpliktet seg til. I denne rapporten har styringsgruppen foretatt en avgrensning til internasjonale forpliktelser (samarbeid):

- Som er inngått på sentralt nivå.
- Som er fag- og fakultetsoverskridende.
- Der overordnet forvaltning ivaretas av Forsknings- og innovasjonsavdelingen (FIA) eller ledelsen ved UiB.

Beskrivelser av utvalget av nettverk og andre samarbeid finnes i kapittel 3.

Det finnes ingen samlet oversikt ved UiB over eksisterende og tidligere avtaler på institusjonsnivå, som gjelder internasjonalisering rettet mot forskning, innovasjon og policy. Kartleggingsarbeidet har derfor vært krevende, og det har ikke vært mulig innen prosjektets tidsramme å gi en fullgod vurdering av fagmiljøenes involvering, og hva de ulike samarbeidene har gitt av ønskede resultater. Det tas forbehold om at det kan eksistere bilaterale- og andre avtaler som gjennomgangen ikke har fanget opp.

Prosjektleder har utarbeidet et internt kunnskapsgrunnlag for styringsgruppen. Det er basert på en skriftlig undersøkelse ved FIA, samtaler med ansatte i avdelingen, informasjon fra samarbeidenes nettsider, ePhorte, interne saksbehandlertmapper, styresaker og interne og eksterne nyhetsoppslag. I løpet av flere av nettverkens historie har UiB skiftet saksbehandlersystem og nettsidestruktur, og enkelte dokumenter finnes kun i fjernarkiver. Kartleggingen omfatter ikke en systematisk dialog direkte med vitenskapelig ansatte eller ledere ved fakulteter og institutter om deres erfaringer.

2 Overordnet politikk og utviklingstrekk

I henhold til mandatet skal styringsgruppen se kartleggingen av de internasjonale samarbeidene i lys av nasjonal og europeisk forsknings- og innovasjonspolitik, samt UiBs egen strategi. I dette kapitlet gis derfor et overblikk over noen utviklingstrekk og strategier som kan tjene som bakteppe for de øvrige kapitlene i rapporten.

2.1 Grunnlaget for internasjonalisering

Stortingsmelding nr. 18 2012-2013 «Lange linjer - kunnskap gir muligheter», er et av mange dokumenter som slår fast at forskningen er internasjonal. Norge må som et lite land orientere seg mot viktige forskningsmiljøer i resten av verden. Regjeringens ambisjoner om fremragende forskning er ført videre i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028, der det bl.a. heter:

Fremragende forskere søker samarbeid med de fremste forskningsmiljøene, uavhengig av geografi. Miljøene samarbeider både om forskning og om utveksling av studenter og doktorgradsstudenter. De lykkes også på internasjonale konkurransearenaer. Muligheten til å samarbeide med og måle seg mot de beste miljøene internasjonalt er derfor avgjørende for å utvikle fremragende fagmiljøer.

Behovet for internasjonalt samarbeid reflekterer sentrale mål for Universitetet i Bergen. Helt siden de første forskerkurs ved Bergen Museum på slutten av 1800-tallet, har internasjonalt samarbeid og utveksling stått sentral i utviklingen av institusjonen. Utviklingen har speilet de forskjellige tidsepokers særegne utfordringer. Ved UiB ble Universitetsplan 2000 utviklet bl.a. på grunnlag av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, som i dag er aktualisert gjennom FNs bærekraftsmål og mål som er nedfelt i gjeldende strategiplan for UiB, Kunnskap som former samfunnet.

Kjernen i den den internasjonale utviklingen ved UiB er de faglige og kollegiale nettverkene mellom forskningsgrupper og enkeltforskere. Slike kontakter er gjerne knyttet sammen mer eller mindre løselig i nettverk eller organisasjoner som har skapt grunnlag for et tettere samarbeid og felles forskning rundt viktige tema og problemstillinger. For forskerne er det viktig å kunne ha flere muligheter for samarbeid, både individuelt og institusjonelt. Ikke minst har samspillet mellom individuelle kontakter og institusjonell tilrettelegging vært viktig i EUs rammeprogrammer for forskning og innovasjon. Enkeltforskerens avgjørende rolle er tydeliggjort i kvalitetskravene for tildeling fra European Research Council (ERC), både for yngre og mer etablerte forskere.

I fremtiden bør enkeltforskernes behov og forskningens krav, fortsatt gi retning, form og innhold til UiBs internasjonale samarbeid, slik de hittil har preget utviklingen, helt fra den spede begynnelse til dagens sammensatte strukturer for internasjonalt samarbeid.

2.2 UiB, globalt samarbeid og internasjonalisering

Ved UiB har toppforankrede internasjonale allianser og samarbeid, inkludert strategiske satsinger på samarbeid med Kina og på FNs Agenda 2030 (SDG), økt i omfang i de senere tiår. Samtidig har det internasjonale bildet endret seg fra å handle om forskersamarbeid og studentmobilitet, til i økende grad å omfatte bredere institusjonelle samarbeid. Underliggende årsaker er at forskning og høyere utdanning i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse, og at universitetenes rolle som internasjonale policyaktører har blitt mer fremtredende. Effekter av denne globaliseringen har, fra både myndigheter og institusjoner i sektoren, blitt møtt med strategier og tiltak for det som gjerne omtales som internasjonalisering.

UiB forvalter en viktig akademisk arv som et av Norges mest globalt orienterte universiteter. Allerede som svært ungt universitet var UiB internasjonalt engasjert, og var blant annet med på å grunnlegge International Association of Universities (IAU) i 1950. Det ble også tidlig etablert institusjonelt samarbeid med universiteter i USA, blant annet med University of California og University of Washington Seattle. Et betydelig internasjonalt engasjement fra enkeltforskere har bidratt til langsiktige kontakter med ledende utenlandske forskere og institusjoner i mange deler av verden. Samtidig er UiB et forskningsuniversitet forankret i den europeiske kunnskapstradisjonen, med en betydelig fagportefølje innen europeisk historie og kultur.

I 1995 ble UiB med i Coimbra Group of Universities, et europeisk nettverk nå bestående av 39 universiteter. Samme år var UiB med på å grunnlegge Nordic Centre ved Fudan Universitetet i Shanghai.

Utover 2000-tallet og frem til i dag har UiBs toppforankrede internasjonale engasjement blitt stadig mer omfattende. I 2004 ble UiB medlem av World University Network (WUN), som i dag omfatter 23 universiteter på 6 kontinenter. I 2005 tiltrådte Kjersti Fløttum som Norges første viserektor for internasjonale relasjoner. I 2007 var UiB med på å grunnlegge Southern African-Nordic Centre (SANORD), som i dag består av 48 nordiske og afrikanske partnere. Samme år signerte UiB en intensjonsavtale med det latinamerikanske forskningsnettverket Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales (CLACSO).

I 2007 fikk UiB sin første handlingsplan for internasjonalisering (2007-2009). Dagens handlingsplan for internasjonalisering (2016-2022) vektlegger blant annet å støtte opp under regjeringens Panoramastrategi, som er en strategi for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika (2016–2020). UiBs inneværende strategi, Kunnskap som former samfunnet, slår fast at Universitetet i Bergen «skal være et møtepunkt for forskning, utdanning og formidling av høy internasjonal kvalitet». I 2018 vedtok universitetsstyret en Handlingsplan for samarbeid med Kina, og i 2019 en Handlingsplan for nordområdene.

UiBs nåværende rektorat har orientert seg særlig sterkt mot forskningsinstitusjoner i Europa og Kina, og har også tatt en aktiv rolle internasjonalt i innsats for FNs bærekraftsmål. EUs rammeprogram for forskning og innovasjon blir stadig viktigere for UiBs forskning. UiB har de siste årene investert i et Brussel-kontor sammen med NTNU, SINTEF og fra 2019 også NORCE. Betydningen av europeisk forskningssamarbeid er ventet å vokse sterkt de kommende årene.

2.3 Globale trender innen høyere utdanning

Horisont Europa, EUs neste (og niende) rammeprogram for forskning og innovasjon, blir verdens største forskningsprogram. En grunn til at det satses så sterkt på forskning og innovasjon i Europa, er behovet for å styrke konkurransekraften i møte med USA og Kina. Mange universiteter, særlig i Kina, Japan og Sør-Korea stiger på internasjonale rangeringer og utvikler forsknings og utdanningsamarbeid med verdensledende institusjoner. Fortsatt er kunnskapsproduksjonen i verden konsentrert i høyinntektsland, mens mange lav- og mellominntektsland ligger langt etter.

Studentmobilitet har vært og er en sterk driver for politikktutvikling innen høyere utdanning. EUs European community Action Scheme for the Mobility of Students (Erasmus) ble etablert i 1987. Nåværende Erasmus+ (2014-2020) er verdens største utdanningsprogram, og Norge deltar som

fullverdig programland. OECD har anslått at åtte millioner studenter vil studere utenlands innen 2025, men forventer endringer i mobilitetsmønstret. Økt kapasitet og færre i alderen 18-24 år, tilsier at flere land og regioner vil dekke eget behov for høyere utdanning i løpet av 2020-årene, særlig i Asia og Latin Amerika. Det vil ha implikasjoner for vestlige lands evne til å tiltrekke seg internasjonale studenter. Samtidig forventes studentkullene i USA og Europa å stagnere. Størst økning i antall studenter forventes i Asia.

2.4 Norsk- og europeisk forsknings- og innovasjonspolitik

I regjeringens Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028 slås det fast at Norge står overfor samfunnsutfordringer som krever kunnskap om komplekse og dyptgripende kulturelle, sosiale og globale endringsprosesser. Mange av problemstillingene er internasjonale eller globale og krever både komparative perspektiver og samarbeid med anerkjente forskningsmiljøer i andre land.

Åpen forskning, åpen innovasjon og åpenhet mot verden oppsummerer målene for EUs forsknings- og innovasjonspolitik. Sterkere satsing på forsknings- og innovasjonssamarbeid, gjennom EUs rammeprogram for forskning og innovasjon og nasjonale og private finansieringskilder, skal bidra til at Europa fortsetter å utvikle ledende forsknings- og innovasjonsmiljøer. Siktemålet er å øke europeisk konkurransevne, styrke forskningen og å møte de store samfunnsutfordringene vi står overfor, som blant annet klima- og miljøproblemer, politisk polarisering, og nye teknologier som stordata og kunstig intelligens.

Til tross for at Europa er en leverandør av banebrytende forskning, er andre regioner sterkere på innovasjon, særlig innen informasjonsteknologi. Horisont Europa, tilstreber en mer strategisk tilnærming til europeisk forsknings- og innovasjonspolitik. Opprettelsen av et europeisk innovasjonsråd som skal støtte banebrytende innovasjon, og en mer aktiv tilnærming til å løse globale samfunnsutfordringer gjennom såkalte «missions», står sentralt. I tillegg vil forenklinger og økt fokus på partnerskap og synergier med andre EU-programmer være viktige virkemidler. Videre vil Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT) bli lagt inn under Horisont Europa, og i programperioden vil det bli igangsatt flere kompetansenettverk (Knowledge and Innovation Communities - KICs), der det blant annet kan komme en KIC for hav. For UiB vil det være viktig å arbeide for at en «Hav KIC» blir vedtatt, mobilisere for bred deltakelse, og arbeide for deltakelse i andre allerede etablerte KICs.

I regjeringens Strategi for Forsknings- og innovasjonssamarbeid med EU er Norges deltakelse i European Research Area (ERA) og EUs rammeprogram trukket fram som «den største forpliktelsen Norge har innenfor internasjonalt forskningssamarbeid» og et viktig virkemiddel for å nå regjeringens mål og langsiktige prioriteringer. I Horisont Europa skal den norske innsatsen intensiveres.

UiBs strategiske satsing på EU er i samsvar med prioriteringer og ambisjoner i den nasjonale forsknings- og innovasjonspolitikken. Gjennom økt tilstedeværelse i Brussel, intensivering av det strategiske arbeidet i Europa og samarbeid i nasjonale og internasjonale nettverk og organisasjoner, skal UiB i henhold til strategien «tydeliggjøre universitetsforskningens impact lokalt, nasjonalt og internasjonalt». En sterk deltakelse i Horisont Europa er avgjørende for at UiB fortsatt skal være et internasjonalt fremragende forskningsuniversitet.

Som følge av UiBs sterke marine miljøer og den internasjonale rollen UiB har fått for bærekraftsmål 14, Liv under vann, har forskning på havet vært et innspill fra UiB til utformingen av Horisont Europa. Styrking av hav som tverrgående tema gjennom hele rammeprogrammet har også vært et av Norges viktigste innspill. EUs «mission» Healthy Oceans, Seas, Coastal and Inland Waters vil derfor bli viktig for UiB. Videre vil UiBs satsing på energiomstilling kunne bidra til EUs «mission» Adaptation to Climate Change, including Social Transformation. Gjennom slike innsatsområder kan humanistisk og samfunnsvitenskapelig kompetanse i større grad bli integrert i rammeprogrammet.

Behovet for internasjonalt samarbeid innen forskning vektlegges også i Forskningsstrategi for utenriktjenesten, der det heter at «For å sikre kvalitet og relevans av forskningen kreves det at norske forskere samarbeider med internasjonalt ledende forskere, inkludert forskere i utviklingsland». Regjeringen legger for tiden stor vekt på å styrke samarbeidet med Kina, også innen forskning og innovasjon. Panoramastrategien er under evaluering og skal rulleres, og forsknings- og høyere utdanningsministeren har i den forbindelse vært på delegasjonsbesøk i både Sør-Afrika og Kina i 2018, og skal til India i februar 2020.

3 Kartleggingen

3.1 Fag og fakultetsoverskridende internasjonale samarbeid

Tabell 1 gir en oversikt over de fag- og fakultetsoverskridende internasjonale samarbeidene som, basert på styringsgruppens utvelgelseskriterier, er kartlagt. Hver av disse gis en nærmere beskrivelse i dette kapitlet.

Tabell 1: Kartlagte institusjonsomfattende internasjonale forpliktelser

Toppforankrede internasjonale forpliktelser	Etablert	Ble med	Type	Medl.	Region
UoWashington/MUoNewfoundland - Staff exchange programe	1979	1979	Utteksling	3	USA
Worldwide Universities Network (WUN)	2000	2004	Nettverk	23	Globalt
University of the Arctic	2001	2010	Nettverk	212	Nordområde
Makerere-samarbeidet	1999	1999	Bilateralt	2	Uganda
Coimbra Group	1985	1995	Nettverk	39	Europa
Southern African-Nordic Centre - SANORD	2007	2007	Nettverk	49	Sørlige Afrika
Peder Sather Center for Advanced Studies, Berkeley, USA	2012	2012	Bilateralt/konsort.	10	USA
Utrecht Network (utdanning/internasjonalisering, under SA)	1987	1992	Nettverk	32	Europa
Nordic Centre China - Fudan University	1995	1995	Senter	27	Kina
Nordic Centre India i Delhi	2001	2001	Senter/konsort.	19	India
Nordisk Institutt for Asia Studier – NIAS (København)	1968	før 2006	Senter	23	Asia
Inter-University Centre in Dubrovnik, Kroatia	1972	1972	Senter	170	Europa/globalt
Scholars at Risk	1999	2008	Forskeropphold	< 450	Globalt
Akademia Europaea Bergen Knowledge Hub (Nordisk-Baltisk)	2014	2014	Akademi		Europa

Disse samarbeidene viser stor variasjon i formål, involvering i organisasjonen og samlet ressursinnsats (økonomisk, faglig, administrativt og ledelsesmessig). Noen av samarbeidene er relevante for alle fagmiljø ved UiB, mens andre har en smalere faglig innretning.

3.2 Allianser, nettverk og multilaterale samarbeid

Arqus European University Alliance

Våren 2019 søkte 54 europeiske nettverk om å få status som European University gjennom EUs Erasmus+ program. Av disse ble 12 utvalgt, deriblant et samarbeid der UiB inngår sammen med seks andre europeiske universiteter, i Granada, Graz, Leipzig, Padova, Lyon og Vilnius. Sammen har disse syv universitetene dannet *Arqus European University Alliance*. Målsetningen er å etablere tett og omfattende samarbeid om undervisning, forskning og samfunnskontakt. Alle universitetene er store forskningsintensive breddeuniversiteter, og viktige regionale aktører i sine respektive land, med sterk historisk, økonomisk og politiske identitet og rolle. Samarbeidet skal bygge universiteter som bringer videre det beste fra den europeiske kulturarven. Regional forankring og den store kontaktflaten mot folk, næringsliv og samfunnsnivå i regionen er en av de sentrale ideene i Arqus, og UiB har ansvar for arbeidspakken Engaged European Citizens som skal arbeide med tema som demokrati, deltakelse og kulturell, historisk og regional identitet. Støtten til European Universities skal ha en tidshorisont på over 20 år. Arqus-alliansen er ledet av Universitetet i Granada.

Academia Europaea Bergen Knowledge Hub (AE)

Akademia Europaea (AE) (The Academy of Europe) er et pan-europeisk vitenskapsakademi, etablert i 1988, og som i dag har over 4.000 medlemmer. Opprettelsen var initiert av Royal Society (UK), for at forskere skulle ha en uavhengig felleseuropeisk stemme inn mot utforming og påvirkning av europeisk forskningspolitikk og samfunnsutvikling. Aktiviteter i AE skjer i stor grad i regi av fem regionale «Knowledge Hubs» spredt i Europa. Den yngste ble etablert i Tbilisi i april 2019, og en i Tyskland er under etablering. Organisering og finansiering av disse varierer, men alle er finansiert av lokale/regionale kilder. Academia Europaea Bergen Knowledge Hub (AE-Bergen) ble etablert i 2014 av UiB, NHH, Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune, med rektor Dag Rune Olsen som formann, med formål å fremme bergensregionens forskning og næringsliv. I 2016 ble det tegnet en samarbeidsavtale mellom UiB og AE, og siden da har UiB vært vertskap og holdt «office» for AE-Bergen, som er AEs gren for «The Nordic, Baltic and Arctic regions». I 2018 ble AE-Bergen restrukturert gjennom en revidert samarbeidsavtale mellom AE og UiB. AE-Bergen fikk ny Academic Director (professor Eystein Jansen) og det ble allokert administrative ressurser fra FIA til løpende administrasjon. Det ble også etablert to styringsorganer; et Nordisk-Baltisk Advisory Board som ledes av rektor Dag Rune Olsen, og en regional Steering Group. De administrative ressursene er estimert til to 50% årsverk (seniorrådgivere), en «Hub Manager» og en «Project Manager». AE-Bergen har i 2019 hatt et budsjett på 600.000, der deler er benyttet til delfinansiering av en kommunikasjonsrådgiver tilsatt ved Bjerknessenteret. Gjennom den H2020 finansierte SAPEA-ordningen (Scientific Advice to Policy by European Academies), et konsortium av AE og fire europeiske sammenslutninger av nasjonale vitenskapsakademier, er AE knyttet til EU-kommisjonen gjennom EUs Science Advice Mechanism, - en mekanisme som skal bidra til at politikuttvikling i EU i størst mulig grad er forskningsbasert. AE har et nasjonalt og internasjonalt nettverk av faglige eksperter, med kontaktflater inn mot beslutningstakere i Norge og i Europa. Ambisjonen er at AE-Bergen skal være en regional og en Baltisk-Nordisk plattform for samarbeid om fellesinteresser i skjæringsfeltet mellom akademia, samfunn og næringsliv, samt for faglig rådgivning og påvirkning inn mot regionale, nasjonale og europeiske myndigheter. AB-Bergen har et særlig ansvar for Arktis, klima, marin og bærekraft, og har blant annet inngått partnerskap med Arctic Frontiers (som UiB også har) og vurderer aktiviteter inn mot UArctic (der UiB også er medlem).

UiB bruker betydelige ressurser på å være vertskap for AE-Bergen, og det bør derfor være et mål å oppnå godt samspill mellom AE-Bergen og UiBs innsats knyttet til vitenskapelig rådgivning og andre aktiviteter særlig inn mot nordområdene, marine forhold og bærekraft.

Coimbra Group

Et europeisk nettverk etablert i 1985 og består i dag av 39 universiteter fra 23 land, herunder mange av Europas eldste. UiB ble medlem i 1995. Viktige formål er å fremme medlemmenes interesser, internasjonalisering, «excellence» i forskning og utdanning, «service to society», påvirkning av europeisk utdannings- og forskningspolitikk og utvikling av «best practice» gjennom erfaringsutveksling. Rektorene utgjør nettverkets generalforsamling. I tillegg har nettverket et styre (ni viserektorer eller tilsvarende) og en Rectors' Advisory Group (syv medlemmer). Nettverket har videre 11 faste tematiske arbeidsgrupper. Nettverket opptrer som policyaktør, og holder blant annet Coimbra Group High-Level Seminar on Research Policy «[...] intended as a forum for informal dialogue between university rectors, stakeholders and key decision makers in European research policy». Coimbra gruppens fokus strekker seg utover Europa, blant annet gjennom partnerskap med ikke-europeiske nettverk. Nettverket har antatt størst relevans for institusjonsledere og administrativt ansatte som jobber med internasjonalisering. Faglig samarbeid stimuleres i nettverket, men er ingen avgjørende «bærebjelke» for nettverket som sådan. UiB deltar i Doctoral studies Working Group (phd koordinator ved FIA), Social Sciences and Humanities Group (prorektor), Heritage Working Group (direktør ved Universitetsmuseet) og Latin America Working Group (seniorrådgiver ved FIA). UiB er ikke representert i styrende organer (unntatt generalforsamlingen) eller i ledelse av noen av de faste arbeidsgruppene. I European University alliansen Arqus, er fem av syv deltakere med i Coimbra gruppen, og kontaktnettet har vært viktig for UiBs deltakelse. I tillegg til UiB omfatter dette universitetene Granada (Spania), Graz (Østerrike), Padova (Italia) og Vilnius (Litauen). Øvrige Arqus-medlemmer er Lyon (Frankrike) og Leipzig (Tyskland), begge med i Utrecht-nettverket (se under) der UiB og Vilnius også er medlemmer.

University of the Arctic (UARctic)

UARctic ble etablert i 2001. UiB ble medlem i 2010 og signerte i 2012 et charter om samarbeid mellom de høyere utdanningsinstitusjonene i nettverket. UARctic er i vekst og består av over 200 UH-institusjoner, forskningsinstitutter, organisasjoner og private virksomheter, fra både fra arktiske- og ikke-arktiske land, som er opptatt av utdanning og forskning i og om nordområdene. Syv andre norske universitet (alle de «gamle») og Norges Vitenskapsakademi for polarforskning er også medlemmer. UARctic har aktiviteter innen utdanning, studentmobilitet, forskning og politisk dialog. Nettverket har inngått partnerskap med andre organisasjoner, hvorav mange er faste medlemmer av Arktisk råd. Det er 43 faglig-tematiske nettverk og 4 tematiske institutter innunder UARctic, et antall som ser ut til å være økende. UARctic er «friends of» Arctic Frontiers (der bl. a UiB og Academia Bergen Knowledge Hub er partnere). Etter en periode med tilsynelatende begrenset UiB-involvering, er det de senere år spilt inn fagpersoner til styrede organer, noe som tilsier at fagmiljøer og/eller ledelsen vurderer nettverket å være faglig og/eller strategisk relevant. Forskningsrådgiver ved FIA er «UiB-liason» til dette nettverket.

Utrecht Network

Nettverket ligger utenfor kartleggingen da det forvaltes av SA og ikke FIA. Det gis likevel en omtale fordi det er et av de større internasjonale institusjonsnettverkene UiB deltar i, fordi det er fag og fakultetsoverskridende og fordi nettverket er en veletablert aktør som blant annet fokuserer på europeisk politikk for internasjonalisering av høyere utdanning. Det ble etablert i 1987, med opphav i et Erasmus nettverk for student- og lærerutveksling. Nettverket har i dag 32 medlemsinstitusjoner i 27 land. UiB ble med i 1992 og er eneste norske medlem. Sekretariatet ligger ved Universitetet i Bologna. Lederskapet velges for fire år, og ledes i dag av Universitetet i Latvia. Universitetet i Vilnius tar over i 2020. Et opprinnelig særtrekk ved nettverket var organisert utveksling av studenter på institusjonelt nivå, og på tvers av faggrenser. UiBs første innreisende Erasmus-student kom via Utrechtnettverket. Formål og aktiviteter fokuserer i stor grad på utdanning, internasjonalisering og utdanningspolitikk. UiB har årlig rundt 45 studenter på utveksling ved institusjoner i nettverket, og fører detaljert statistikk på dette. Nettverket har også samarbeid med nettverk i Australia, USA og Brasil med tilhørende studiemobilitet. UiB har sendt få studenter ut gjennom disse, men har mottatt en del innreisende studenter. Nettverket er aktivt inn mot Europakommisjonen og Erasmus-programmet, og har skrevet flere uttalelser knyttet til Erasmus-evalueringer. Tre av UiBs partnere i European Universities Arqus-alliansen (Leipzig, Graz og Vilnius) er også med i Utrecht nettverket. Den administrative innsatsen inn mot selve nettverkets organisasjon beskrives som begrenset, uten at det er estimert hvor stor andel av et årsverk dette utgjør. UiB var vertskap for nettverkets årsmøte i 2013, arrangerte en Utrecht Staff Week ved UiB i 2015, og har deltatt i en rekke samarbeidsaktiviteter i nettverket, blant annet gjennom et større EU-finansiert arbeid om administrasjon av fellesgrader.

Worldwide Universities Network (WUN)

WUN, grunnlagt i år 2000 av universiteter i Storbritannia og USA, består i dag av 23 universiteter fra 13 land og seks kontinenter. UiB ble medlem i 2004, og er i dag det eneste europeiske medlemsuniversitetet utenfor Storbritannia. WUNs aktiviteter spenner fra policy til forskning, med planer om også å utvikle studentaktiviteter. Innsats knyttet til globale utfordringer er et bærende element i strategien til WUN. WUN har to virkemidler for å stimulere til forskningssamarbeid; WUN-finansierte såkornsmidler og et mobilitetsprogram (vitenskapelig ansatte og phd) som finansieres av medlemmene selv. Hovedelementer i WUNs organisasjon er The Partnership Board (alle rektorer, der styreleder er leder for WUN), The Academic Advisory Group (alle viserektorer eller tilsvarende) og en Coordinators Group (alle administrative koordinatører). Alle disse organene har en type arbeidsutvalg. Antall mobilitetsstipend i perioden 2012-2017 samlet for WUN har ligget på ca 80/år, hvorav totalt fem har vært fra UiB (kun phd). UiB har ikke lyst ut slike stipend (tildeling basert på «jungeltelegraf»). WUN har lyst ut såkornsmidler fra 2009, der UiB fått tilslag på fire prosjekt, sist i 2014. UiB har vært involvert i 22 WUN-forskergrupper, flest (ni) fra MED, hvorav åtte ved Institutt for global helse og samfunnsmedisin (IGS), og nest flest ved SV (åtte). Gruppene er tidsavgrensede (det er ikke kartlagt hvilke som evt. er aktive i dag). Samforfatterskap mellom WUN-institusjoner ble kartlagt for årene 2001-2009. Sammenliknet med årene 2010-2018 har UiB-publiserings med WUN-institusjoner økt, men er fortsatt moderat. I 2004 var medforfatterskap med dagens WUN-medlemmer ca 3%. I 2018 var andelen 7%, med større økning enn for sampublikasjoner totalt for UiB. Av dagens WUN-medlemmer har UiB hatt flest medforfatterskap med Cape Town i årene 2010-2018 (på 86-plass av institusjoner UiB sampubliserer med). Det er uvisst om samforfatterskapet skyldes nettverket. I første fase av medlemskapet var UiBs rektorat involvert i nettverkets styrende organer, men ikke i nyere tid. Det har

vært forskerinvolvering ved flere fakultet, til tross for at det ikke har vært avsatt stipendmidler eller interne såkornsmidler. Kontakt mot WUN ivaretas i dag i overveiende grad av WUN-kordinator på FIA. WUN anslår kordinatoroppgaver til minst 50% av et årsverk. Inntrykket er at det har vært liten intern oppmerksomhet om WUN i mange år, men at nettverket blir nevnt som potensielt relevant blant annet for UiBs arbeid med bærekraft. Det er verdt å merke seg at WUN inngår i partnerskap med en rekke større internasjonale aktører. WUN er imidlertid et av de dyreste og mest krevende nettverkene UiB er med i, og fullt utbytte vil antakelig kreve sterkere organisatorisk- og faglig involvering. Medlemsavgiften er 35.000 britiske pund.

3.3 Sentre

Southern African-Nordic Centre - SANORD

SANORD ble grunnlagt i 2007 på initiativ fra UiB og University of the Western Cape (UWC) i Sør-Afrika, i en tid da UiB og mange andre universitet i Norden hadde betydelig samarbeid med universiteter i det sørlige Afrika. Det nordiske engasjementet må ses i lys av langvarig solidaritet i kampen mot apartheid i Sør-Afrika. I 2005 undertegnet UiB og UWC i 2005 en intensjonsavtale om å etablere et senter. I 2006 ble Kjetil Flatin engasjert for ett år for å bistå, med opphold ved UWC og lønn fra Fredskorpset (som også bidro med annen økonomisk støtte via UiB). I etableringsfasen var daværende utdanningsavdeling, forskningsavdeling og et rådgivende utvalg for viserektor for internasjonale relasjoner tungt involvert. UiB hadde en periode en 20% vitenskapelig ressurs for å ivareta samarbeidet (ikke videreført etter 2015). SANORD er både et nettverk og et fysisk senter og har i dag 49 medlemsinstitusjoner (21 nordiske og 28 afrikanske), med et kontor på UWC. Medlemmene er universiteter eller høyskoler, med unntak av Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala (under Nordisk råd). SANORD skal fremme multilateralt forsknings- og utdanningsamarbeid mellom akademiske institusjoner i Norden og det sørlige Afrika, og styrke bilaterale avtaler og samarbeid. Senteret arrangerer konferanser, seminarer, workshops og kurs, samt kontakt med næringsliv og media. SANORD fordeler midler til prosjektsamarbeid mellom regionene. Av 22 prosjekt som ble støttet i perioden 2014-2017, er UiB partner i tre. SANORD har også et stipendprogram for afrikanske studenter til 3-5 måneders opphold ved en nordisk medlemsinstitusjon. En student som fikk stipend i 2018 skal ha/har hatt opphold ved UiB. Generalforsamlingen består av medlemmenes rektorer. Den velger leder og nestleder for to år av gangen, en fra hver region (alternerende). Et styre består av generalforsamlingens leder og nestleder, samt seks andre medlemmer. På litt over 20 år har SANORD vokst fra åtte grunnleggere (fire fra hver region), til dagens 49 (21 nordiske og 28 afrikanske). Søk i prosjekt- og publikasjonsdatabaser og tildelte SPIRE-midler (UiB) indikerer relativt utstrakt samarbeid mellom forskere ved UiB og i det sørlige Afrika, spredt på ulike fagområder. Det er ikke kartlagt i hvilken grad SANORD har vært viktig for aktiviteten. Vitenskapelig ansatte ved UiB har bidratt til å utvikle SANORD som organisasjon og nettverk, både gjennom forskningsprosjekter, forskerutveksling, publikasjoner/bøker, workshops, seminarer og konferanser. UiB var avgjørende i etableringen av SANORD, og har lagt ned betydelig innsats i samarbeidet. Perioden 2007-2014 vekslet rektor og viserektor ved UiB på å inneha verv som hhv. leder og nestleder for SANORD. HVL og UiB skal være arrangør og vertskap for SANORD Conference & General Assembly i 2020. Seniorrådgiver ved FIA er institusjonskontakt, en oppgave som utgjør ca 10% av et årsverk i år uten større arrangement. Utdanningsamarbeid ivaretas av SA, og omfanget av denne innsatsen er ikke kartlagt.

Inter-University Centre in Dubrovnik, Kroatia

Under den kalde krigen så forskere behov for bedre kontakt på tvers av ideologiske skillelinjer, og for å styrke forskningens rolle i brobygging mellom nasjoner, kulturer, ideologier og politiske systemer. IUC ble formelt etablert i 1972. Senteret skulle ledes og drives av samarbeidende forskere og universiteter, uten noen form for myndighetskontroll. Professor i sosiologi og tidligere UiB rektor Ørjar Øyen (1978-1983), Johan Galtung og rektor ved universitetet i Zagreb var blant grunnleggerne. Dubrovnik med sin historie som uavhengig bystat, og det tidligere Jugoslavia som blokkuavhengig land, var gunstig plassert mellom Øst- og Vest-Europa og mellom ulike religioner og kulturer. Senterets bygning ble gitt som gave fra Dubrovnik by. IUC utviklet seg til et sted for akademisk utveksling, og hadde mer enn 250 medlemsinstitusjoner fra hele verden før krigens utbrudd i 1991, hvorpå det tidligere Jugoslavia gikk i oppløsning. Etter krigen falt antall medlemmer til dagens om lag 170 universiteter og vitenskapelige institusjoner. Men IUC har fortsatt å knytte sammen akademikere på tvers av landegrensene, både i og utenfor regionen. Senteret er plassert i Europa, men har mange ikke-europeiske medlemsinstitusjoner. Formålet er å stimulere til internasjonal akademisk kontakt, samarbeid og mobilitet gjennom prosjekter, studieprogrammer, seminarer, konferanser m.m. Senteret har 2,5 årsverk, huser programaktiviteter i sine kurs- og møtefasiliteter, og støtter tverrfaglig og tverrnasjonalt samarbeid. Open Society Foundation har bidratt sterkt til deltakelse ved å finansiere IUC-stipend (innen samfunnsvitenskap og humaniora) til PhD-kandidater fra tidligere kommunistiske land i Sentral- og Øst-Europa og fra Nord-Afrika. Styringsstrukturen består av et råd og et styre. Professor emeritus i sosiologi og tidligere rektor ved UiB, Sigmund Grønmo, er for tiden rådsleder (til juni 2023) og professor i sosiologi ved UiO Gunn Elisabeth Birkelund er styreleder. Seniorrådgiver ved FIA er «auditor» og kontaktperson, med oppgaver estimert til 5-8% av et årsverk. Årlig arrangeres rundt 60 kurs og 10 konferanser, med totalt rundt 2000 deltakere. De siste årene har aktiviteten vært økende. Kurs og konferanser skal arrangeres i samarbeid mellom minst to professorer fra to ulike land, mens foredragsholdere og helst også studenter skal være fra tre ulike land. Organisatorer og deltakere må selv dekke sine utgifter, men med rabatt til organisatorer fra medlemsinstitusjonene. Fra studieåret 2018-2019 har IUC begynt å videreutvikle aktivitetene sine i tre retninger: 1) å styrke sin vertskapsfunksjon for enkeltforskere og forskningsgrupper, 2) benytte sitt nettverk til å styrke internasjonalisering av utdanning og forskning i regionen og 3) stimulere til og samorganisere forsknings- og utdanningsinitiativ inn mot IUCs forskningsprogram. UiBs deltakelse, som har vedvart i over 45 år, har antatt representert et viktig engasjement og samfunnsansvar for forskning som brobygger over ideologiske og kulturelle skillelinjer. Det synes imidlertid som om mulighetene senteret representerer i liten eller svært begrenset grad benyttes aktivt av fagmiljøer ved UiB i dag.

Nordic Centre China - Fudan University, i Shanghai

Nordic Centre China (NC) ble stiftet i 1995. UiB var en av fire grunnleggere, sammen med BI, UiO og Fudan University i Shanghai. NC er i dag et konsortium bestående av 28 institusjoner i Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige og Kina. NIAS (som UiB er medlem av) er assosiert medlem. Andre norske medlemmer er UiO, NTNU, NHH, BI og OsloMet. Senteret er lokalisert ved Fudan University. Senterets formål er å være en plattform for forskings-, utdannings- og andre aktiviteter av interesse for forskere og studenter ved nordiske medlemsinstitusjonene og Fudan University, samt å organisere program og kurs for det nordiske næringslivsmiljøet i Shanghai. I tillegg organiserer NC alene, eller i samarbeid med andre (f.eks. de nordiske generalkonsulatene i Shanghai), kulturelle arrangementer som nasjonaldager, konserter, filmkvelder, boklanseringer mm, for å fremme medlemsinstitusjonene

og/eller synliggjøre generelle aspekter ved de nordiske landene. I 2010 ble en senterbygning reist, som i dag rommer arbeidsplasser for forskere fra de nordiske medlemsinstitusjonene, møtefasiliteter, bibliotek og Fudan University's Foreign Affairs Office, som samarbeider tett med senteret om koordinering av aktiviteter. Styringsstrukturen består av et råd der alle de nordiske medlemsinstitusjonene og Fudan University er representert, og et styre som består av en representant fra hvert av de nordiske landene og en fra Fudan University. Styreleder kommer fra den nordiske institusjonen som til enhver tid er vertskap for NC sitt sekretariat. UiB har hatt styreleder- (for tiden viserektor Annelin Eriksen) og sekretariatsfunksjon fra 2015. Funksjonen ble forlenget i 2018 og varer ut 2020. Det innebærer blant annet at UiB er regnskapsfører for NC, er arbeidsgiver for og lønner en kontorsjef ved senteret, i tillegg til at en seniorrådgiver ved FIA er sekretær/kontaktperson (utgjør om lag 50% av et årsverk). Strategiske prioriteringer for NC for 2020-2023 er: a) Utdanningssamarbeid med fokus på innovasjon og gruppearbeid mellom kinesiske og nordiske studenter b) utvikle Nordic Centre som en fasilitator for nye forskings- og innovasjonsbaserte partnerskap mellom nordiske og kinesiske institusjoner og c) samarbeid med næringsliv og andre samfunnsaktører for studenter og forskere. Utdanningsaktiviteter har bl.a. omfattet kurset Nordic Studies for vel 1500 bachelorstudenter hver høst ved Fudan University (Institutt for sammenliknende politikk (UiB) var koordinator i 2015), årlige sommerkurs, som for eksempel kurset Business and Innovation in China (juli 2019) og joint courses (som semesterkurs i Chinese Politics in a Globalized World for nordiske og kinesiske studenter). Innen forskning har nettverks- og kompetanseoppbygging gjennom NC indirekte bidratt til nye nettverk og samarbeidsformer i både Norden og Kina, inkludert med institusjoner som ikke inngår i senteret. Blant annet har UiB ledet to (av seks) «Sino-Nordic research networks» finansiert av nordisk ministerråd; *Ethics of Research in Public Health* (Reidar Lie) og *Sino-Nordic Welfare Research Network* (SNoW) (Stein Kuhnle). UiBs deltakelse, som representerer et samarbeid med Fudan University og andre nordiske aktører i snart 25 år, er antatt strategisk viktig sett i lys av UiBs satsing på Kina. UiBs satsing siden 2015 har vært betydelig, gitt styreledelse- og sekretariatsfunksjonen som ved utløpet av 2020 vil ha vart i over fem år. Den faglige aktiviteten synes imidlertid å i all hovedsak være konsentrert om spørsmål knyttet til politikk, og til dels helse. Senteret har nylig vedtatt en ny strategi med økt fokus på forskningssamarbeid og samarbeidet har potensial til å brukes mer strategisk.

Nordic Centre India (NCI), i Delhi

Senteret er et konsortium bestående av 19 universiteter og forskningsinstitusjoner (deriblant NIAS) i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Det ble etablert i 2001 for å lette samarbeid innen forskning og høyere utdanning mellom nordiske land og India. UiB har vært medlem siden etableringen eller kort tid etter. Andre norske medlemmer er UiO og OsloMet. Senteret har et nordisk sekretariat som går på omgang mellom medlemsinstitusjonene. For tiden (fra 2018) ligger dette ved Aarhus Universitet, Danmark. Fra 2004 har NCI hatt et India Liaison office sør i Delhi hvor ansatte, studenter og delegasjoner fra medlemsuniversitetene kan få praktisk hjelp, samt hjelp til å knytte kontakter og samarbeid med indiske universiteter og statlige organer. NCI lyser ut midler til reise og opphold som ansatte ved medlemsinstitusjonene kan søke. Det er ikke kartlagt i hvilken grad ansatte ved UiB har benyttet seg av dette. NCI-medlemmer kan benytte senterets lokaler, f.eks. til offisielle møter og mindre faglige arrangementer. Det er også tre gjesterom tilgjengelig for studenter og ansatte for korttidsopphold. Våren 2019 var UiB vertskap for styremøte i NCI, der det blant annet (etter forslag fra NCI) ble diskutert muligheter for nærmere kontakt og samarbeid mellom de to nordiske sentrene i India og Kina. Seniorrådgiver ved FIA er institusjonskontakt for NCI og har tidligere også vært norsk vararepresentant i styret, oppgaver som tilsammen er utgjorde rundt 5% av et årsverk.

Nordisk Institutt for Asia Studier (NIAS), i København

NIAS er et forskningsinstitutt ved Københavns universitet som spesialiserte seg på studier av asiatisk politikk, samfunn, kultur og økonomi. NIAS ble etablert i 1968 og er støttet av Nordisk ministerråd, som tidligere var instituttets eier. Fra 2005 overtok et konsortium av Copenhagen Business School, Københavns Universitet og Lunds universitet eierskapet. UiB er medlem, og andre norske medlemmer er NTNU, NUPI, PRIO, UiT og UiO. NIAS er en viktig nordisk og europeisk ressurs for forskere og master/phd-studenter på studier av Asia (særlig Kina, Korea, Japan og India). Det hevdes at flere studenter og ansatte ved UiB har hatt stort utbytte av NIAS ekspertise og infrastruktur. NIAS har et stort bibliotek, nettverk av kontakter og eksperter, publikasjoner osv. Det har alltid vært en vitenskapelig ansatt som har representert UiB i NIAS Council, og eventuelt også som norsk representant i NIAS Styret. UiBs ledelse har normalt ikke vært involvert. Seniorrådgiver ved FIA er institusjonskontakt ved UiB og er UiB vararepresentant til NIAS Council, oppgaver som tilsammen er estimert til rundt 5% av et årsverk.

3.4 Bilaterale samarbeid

Peder Sather Center for Advanced Studies, Berkeley, USA

Senteret ble opprettet som et syvårig prosjekt i 2012 og senere forlenget, basert på en samarbeidsavtale mellom UC Berkely og et norsk konsortium. UiB har vært med fra etableringen. Norske medlemmer består av Forskningsrådet, NHH, BI og syv universiteter. Alle unntatt UiS har bekreftet videre deltakelse fra og med 2020. UiO har for tiden sekretariats- og lederfunksjon for det norske konsortiet. Perioden 2014-2016 hadde UiB denne funksjonen, som går på omgang. Det norske konsortiet har et styre, et «advisory board» og et sekretariat. Prorektor Margareth Hagen er for tiden UiBs medlem i Advisory board. Styret består av adm.dir. i Forskningsrådet og institusjonenes rektorer. Hvert medlem har en representant, på dekanivå eller tilsvarende, i «advisory board», og en administrativ kontaktperson. Senteret bidrar til samarbeid med et av USAs fremste universiteter, som kontaktpunkt og finansieringsmekanisme for forskningsprosjekter, utveksling, nettverksbygging mm. De norske forskningsinstitusjonene bidrar med midler i «en pott» som lyses ut årlig og tildeles etter konkurranse, og har i perioden 2012-2018 investert over 30 millioner i samarbeidet. Støtte forutsetter samarbeid mellom en professor ved UC Berkely og en professor, førsteamanuensis eller postdoktor ved en av de norske institusjonene. Tildelinger ligger på rundt 80.000-220.000 kroner, og prosjekter som inneholder utveksling av phd- eller masterstudenter prioriteres. Samarbeids- og støttemekanismen synes å ha vært rimelig godt kjent internt ved UiB, og UiB-prosjekter har samlet fått tilslag i samme størrelsesorden som innbetalt medlemsavgift, og med god faglig spredning. Seniorrådgiver ved FIA er administrativ kontaktperson og koordinator ved UiB, en oppgave som estimeres til under 5% av et årsverk.

Samarbeid med Makerere University, Uganda

Ugandas største universitet, Makerere i Kampala, har røtter tilbake til 1922. På 1960-tallet var Makerere velorganisert, med tyngde innen medisin og landbruk. Under diktaturene til Obote og Amin ble mange ansatte drept eller flyktet. I 1986 begynte gjenoppbyggingen. Første samarbeidsavtale ble undertegnet i 1999, men kan spores tilbake til 1988, da professor Lillethun besøkte et Makerere preget av forfall og plyndring. Han fikk støtte fra Norad i 1990 til et samarbeid om oppbygging av infrastruktur. Makerere er i dag en av de største UH-institusjonene i det østlige Afrika, med 10 Colleges og rundt

40.000 studenter. De høyest rangerte universitetene i Afrika befinner seg i Sør-Afrika. I League Table of the top 200 Universities in Africa (UniRank), er Makerere på 24. plass, og i THE sin 2019-Afrika-rangering på (delt) fjerde plass. Avtalen fra 1999 om felles forskning og undervisning, personal- og studentutveksling, deling av informasjon og fellespublikasjoner ble inngått for 15 år. En avtale for ytterligere ti år ble inngått i 2014, og høsten 2019 feires 30-års jubileum. Avtalen legger til rette for samarbeid på alle felt der universitetene har felles interesser. UiB har kontor og bil på Makerere (betales av UiB), og kan få hjelp til å finne partnere for nye prosjekter og støtte til aktiviteter ved Makerere eller i regionen. Begge parter har en akademisk koordinator for samarbeidet, hhv professor Ronald Semyalo i Makerere og professor Thorkild Tylleskär (SIH) ved UiB. Administrativt koordinatoransvar ved UiB ligger ved FIA, og utgjør ca 10-20% av et årsverk. Det har pågått faglig, administrativt og organisatorisk samarbeid med Makerere siden 1999. Mange eksternt finansierte prosjekter (særlig fra Norad) har bidratt til samarbeid og kapasitetsbygging. En studentutvekslingsavtale på institusjonsnivå ble inngått mellom UiB og Makerere i 2005, og i 2006 ble det inngått en studentutvekslingsavtale mellom de respektive medisinske fakultetene. Siden 2003 har MED sendt nesten 350 studenter på klinisk utplassering ved sykehus i Kampala, som alternativ til utplassering i Norge. I 2015 ble det inngått avtale om fellesgrader på phd-nivå. De respektive bibliotekene har hatt langvarig samarbeid (i hvert fall fra 2001), med gjensidige besøk. Rektoratet har normalt besøkt Makerere i 1-2 ganger per rektorperiode. Fakultets- og instituttledelse har vært involvert, først og fremst ved MED og MN. Gjennom samarbeidet har UiB oppnådd langvarig partnerskap med et av Afrikas beste universiteter. UiB betaler /år for kontor og bil ved Makerere.

Utvekslingsprogram med University of Washington and Memorial University of Newfoundland

Forskerutveksling mellom UiB og University of Washington (UoW) er det eldste organiserte utvekslingsprogrammet ved UiB, med røtter tilbake til 1960-årenes faglig kontakt og samarbeid. Et fastere opplegg ble inngått i 1979, bl.a. ved at det ble etablert utvelgelseskomiteer både i Bergen og i Seattle. Oppholdet kan benyttes til forskning, undervisning eller en kombinasjon etter avtale med mottakerinstitusjonen. Oppholdene er av ca. 10 ukers varighet (tilsvarende en "term", dvs. Autumn, Winter eller Spring term), dersom ikke annet avtales. Ordningen forutsetter at deltagerne opprettholder lønn fra egen institusjon, og at institusjonene dekker reiseutgifter og er behjelpelig med å legge til rette for leie av bolig og andre praktiske forhold. Kontakt mellom enkeltforskere og fagmiljø er avgjørende for ordningen. Utvekslingen er basert på årvisse utlysninger ved begge universitet. Over 185 vitenskapelig ansatte har deltatt i utvekslingsprogrammet mellom UoW og UiB, og alle fakulteter har vært representert. Fra 1998 har samarbeidet også omfattet avtafestet utveksling av studenter. Det finnes også en avtafestet utveksling med Memorial University Newfoundland, men som har vært av mindre omfang enn utvekslingen med UoW. Hvor mange som har deltatt i utveksling mellom MUN og UiB har kartleggingen ikke avdekket.

3.5 Andre samarbeid

Scholars at Risk (SAR)

SAR er et globalt universitetsnettverk grunnlagt i 1999, som i dag har hovedkvarter ved New York University. UiB har vært medlem siden 2008. Formålet er å fremme akademisk frihet og beskytte forskere som er under press eller truet. SAR har ytt bistand til flere tusen forskere som er utsatt for trusler og/eller represalier fra myndigheter eller andre, som kan omfatte alt fra sensur, oppsigelse,

fengsling, tortur og risiko for drap. De senere år har antall henvendelser til SAR økt kraftig blant annet på grunn av utviklingen i Tyrkia og i Syria. En norsk seksjon av SAR ble etablert i 2011. Nettverket har i dag over 450 medlemsinstitusjoner i 40 land. Alle norske universiteter er medlem. Universitets- og høyskolerådet (UHR), Forskerforbundet og Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond (SAIH) er assosierte medlemmer. Medlemmene kan engasjere seg i «protection», «advocacy» og «learning/empowerment». UiB har hovedsakelig bidratt ved å tilby midlertidig tilsetting ved UiB, og har fra 2017 hatt mål om å til enhver tid ha ansatt to forskere, som da tilsettes for ett år, med mulighet for ett års forlengelse. Sekretariatet i New York er ansvarlig for kvalitetssikring av søknader fra forskere, for vurdering av trusselsituasjonen og den enkelte forskers kompetanse, samt kobling mot relevante medlemsinstitusjoner. UiB sentralt dekker blant annet lønn, sosiale utgifter, reise og oppstartutgifter for forskeren. Ytterligere tilrettelegging (arbeidsplass, utstyr mm) dekkes av vertsinstituttet. Kostnader til bolig og livsopphold dekkes av forskeren selv fra egen lønn. I år med full innfrielse av UiBs målsetting om å ha to forskere ansatt, vil utgifter beløpe seg til lønn for to fulle årsverk samt reiser og andre utgifter knyttet til mottaket. Til sammen har UiB så langt dekket lønn for seks årsverk knyttet til ordningen, ikke medregnet de to som begynner i 2019. Seniorrådgiver ved FA er SAR-koordinator, anslått til 10% av et årsverk. Mottaksfasen er særlig krevende, og de anslåtte 10% dekker ikke det reelle behovet i denne fasen. Fra høsten 2019 vil imidlertid en HR ansatt tilknyttet Internasjonalt senter få en rolle i mottaket. Forpliktelsen synes i liten grad å kreve involvering fra rektoratet eller andre enn de som er direkte involvert, med unntak av ved vedtak om hvilke forskere som skal få tilbud fra UiB. Forpliktelsen har et klart formål og UiB har fulgt sine styrevedtak opp gjennom mottak av til sammen fem truede forskere.

3.6 Internasjonale organisasjonsmedlemskap

Tabell 2 gir en oversikt over internasjonale fagoverskridende organisasjoner hvor UiB er medlem. Hver av disse gis en beskrivelse under tabellen. Denne type medlemskap er av en annen karakter enn de, i utgangspunktet, langt mer forpliktende internasjonale samarbeidene beskrevet tidligere i kapitlet. Medlemsorganisasjonene som her beskrives har gjerne svært mange medlemmer, og det kreves eller forventes som hovedregel ikke aktiv involvering fra de enkelte medlemsinstitusjonene. Det tas forbehold om at det kan eksistere flere slike medlemskap for UiB.

Tabell 2: Internasjonale organisasjonsmedlemskap

Internasjonale organisasjoner der UiB er medlem	Etablert	Region
International Association of Universities (IAU)	1950	Globalt
United Nations Academic Impact (UNAI)	2010	Globalt
The Latin American Council of Social Sciences (CLACSO)	1967	Latin Amerika
The International Science Council (ISC)	2018	Globalt
European University Association (EUA)	2001	Europa
European Marine Board (EMB) via NMU (etablert 2018)	1995	Europa
European Alliance for Social Sciences and Humanities (EASSH)	2015	Europa

International Association of Universities (IAU)

IAU ble etablert i regi av UNESCO i 1950, og er i dag en uavhengig organisasjon med over 650 medlemsuniversiteter og organisasjoner i 120 land med et sekretariat i UNESCOs hovedkvarter i Paris. UiB ble medlem i 1951 og var en av grunnleggerne av organisasjonen. Andre norske medlemmer er

NMBU og UiO. IAU organiserer utveksling, samarbeid, rådgivning, analyser og kunnskapsportaler. IAU fremmer sine medlemmers interesser og betydningen av høyere utdanning, også i partnerskap med andre internasjonale organisasjoner, som blant annet UNESCO. I 2018 lanserte IAU konseptet Global Cluster on Higher Education and Research for Sustainable Development (HESD) som skal synliggjøre høyere utdanningsinstitusjoners sentrale rolle for oppnåelse av FNs bærekraftsmål. Det er etablert et Team for hvert av målene 1-16, som ledes av et universitet som er gitt et særskilt lederansvar. Mål nr. 17, globale partnerskap, skal ledes av IAU sentralt. De 16 teamleder-universitetene skal samarbeide med utvalgte «satellitt»-universiteter verden over for å bidra til måloppnåelse for sitt SDG-mål, men også bidra til synergier med øvrige SDG-mål. Klyngekonseptet skal også gi høyere utdanningsinstitusjoner en felles stemme i debatter om bærekraftig utvikling, blant annet i FNs høynivåforum, HLPF. UiB har fått teamlederansvar for SDG 14, - Liv under vann. Dette ansvaret er lagt til UiBs Senter for bærekraftig hav (Ocean Sustainability Bergen, OSB, under SDG Bergen).

United Nations Academic Impact (UNAI)

FN-organisasjonen UNAI er et initiativ som skal knytte sammen universiteter og aktører innen høyere utdanning for å bidra til å realisere bærekraftsmålene i Agenda 2030. UNAI ble etablert i 2010 og representerer i dag et mangfoldig nettverk av studenter, akademikere, forskere, tenketanker og institusjoner for høyere utdanning. UNAI har pr over 1300 medlemsinstitusjoner i mer enn 130 land, og rundt tretti formaliserte internasjonale nettverk av universiteter og andre aktører innen høyere utdanning. Norske medlemmer er UiB og NTNU. UNAI har utviklet flere typer samarbeidsstrukturer, blant annet såkalte SDG Hubs som skal knytte ledende forskningsinstitusjoner tettere opp mot FNs arbeid med hvert av de respektive 17 målene. UiB er tildelt lederansvar for SDG Hub nr. 14, for arbeid med bærekraftsmålet Liv under vann. Dette ansvaret er lagt til UiBs Senter for bærekraftig hav (Ocean Sustainability Bergen, OSB, under SDG Bergen).

The Latin American Council of Social Sciences (CLACSO)

CLACSO ble etablert i 1967 og er et nettverk bestående av over 100 forskningsinstitusjoner i Latin-Amerika og Karibia. Formålet er å fremme forskning innen samfunnsvitenskap og humaniora, og å styrke faglig utveksling og samarbeid i og utenfor regionen. CLACSO har et virtuelt open access bibliotek (hovedsakelig spansk litteratur), støttet av NORAD. I NORADs årsrapport for 2016 kan vi lese: «Norads støtte har til hensikt å styrke kvalitet og omfang av samfunnsvitenskapelig forskning om fattigdom i Latin-Amerika og Karibia, samt styrke formidling av forskningsbasert kunnskap og kobling til politikktutforming. CLACSO har gjennom kurs for et betydelig antall unge forskere bidratt til å styrke kvalitet på forskning og publikasjoner. Et stort antall artikler, bøker og politiske oppsummeringer er presentert på ulike seminarer og konferanser i regionen. Disse er også tilgjengelig i CLACSOs elektroniske bibliotek. Avtaleperioden ble avsluttet juni 2016». UiB inngikk i 2007 en intensjonsavtale med CLACSO. Denne ble fornyet i juni 2015. I desember 2015 ble UiB opptatt som assosiert medlem i CLACSO. Øvrige norske medlemmer er The Norwegian Latin America Research Network (NorLARNet), finansiert av Senter for utvikling og miljø (SUM) ved UiO.

The International Science Council (ISC)

ISC ble etablert i 2018 ved fusjon av International Council for Science (ICSU) og The International Social Science Council (ISSC). ISC arbeider for internasjonalt samarbeid innen natur- og samfunnsvitenskapelige fag. Organisasjonen har 135 medlems-organisasjoner, 40 medlemsforeninger

og 30 assosierte medlemmer. Medlemmene er hovedsakelig vitenskapsforbund, vitenskapsakademier og forskningsråd. ISC finansieres av medlemmer, vertslandet Frankrike og ulike organisasjoner og stiftelser. Norske medlemmer er UiB, Det norske vitenskapsakademi (DNVA) og Forskningsrådet. ISC har hovedkontor i Paris og regionale kontorer med egne sekretariater i hhv Afrika, Asia og Stillehavet, og Latin-Amerika og Karibia. UiB har hatt et samarbeid med ISSC fra 1993 om et internasjonalt forskningsprogram Comparative Research Programme on Poverty (CROP). CROP har tilrettelagt for internasjonale seminarer, global nettverksbygging, og fattigdomsrelatert forskning. I oktober 2019 undertegnet UiB en avtale med ISC om samarbeid om et nytt globalt program for forskning på ulikhet, Global Research Programme on Inequality (GRIP).

European University Association (EUA)

EUA er en medlemsforening som representerer mer enn 800 universiteter og nasjonale foreninger for høyere utdanningsinstitusjoner i 48 europeiske land. EUA ble etablert i 2001 ved sammenslutning av to europeiske samarbeidsorganisasjoner; Association of European Universities (CRE) og Confederation of European Union Rectors' Conferences. UiB er medlem og var med å grunnlegge EUA i 2001. En rekke andre norske universitet og høgskoler er også medlemmer. Leder av UHR representerer norske UH-institusjoner i EUAs Council. EUAs formål er å fremme utvikling av et sammenhengende system for høyere utdanning og forskning på europeisk nivå gjennom studier, prosjekter og medlemstjenester. EUA har sekretariat i Brussel og Genève.

European Marine Board (EMB)

EMB er en europeisk uavhengig tenketank for «marine science policy», etablert i 1995. Det er en plattform og et pan-europeisk forum for å fremme marin forskning og teknologi, samt for å bygge bro mellom vitenskap og politikk. EMB utarbeider analyser, og gir politiske anbefalinger til både europeiske institusjoner og nasjonale myndigheter. EMB organiserer også større EurOcean konferanser sammen med EU kommisjonen. Medlemmene består i stor grad av større nasjonale marine- eller oseanografiske institutter, forskningsråd og nasjonale konsortier av universiteter med sterkt marin forskningsprofil. UiB var tidligere selvstendig medlem av EMB, men initierte og leder i dag et norsk universitetskonsortium, og er medlem gjennom dette. Det norske marine universitetskonsortiet (NMU), etablert i 2017 består av UiB og ni andre norske universitet. I tillegg til NMU er Havforskningsinstituttet og Forskningsrådet norske medlemmer. Ved UiB forvaltes medlemskapet gjennom UiBs marine satsing og er lagt til marin dekan, som inngår i dekanatet ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet.

European Alliance for Social Sciences and Humanities (EASSH)

EASSH er en allianse som samler vitenskapelige nettverk, foreninger, disipliner og universiteter. UiB er medlem, og prorektor Margareth Hagen ble valgt inn i EASSHs styre i juli 2019. Andre norske medlemmer er NTNU og Institutt for samfunnsforskning (UiO). Siden etableringen for tre år siden har alliansen vokst raskt fra 10 stiftelsesmedlemmer (deriblant UiB) til dagens over 55 europeiske vitenskapelige foreninger og institusjoner, som til sammen omfatter mange tusen forskere innen et bredt spekter av samfunnsvitenskap og humaniora. EASSHs hovedformål er å fremme forskning innen samfunnsvitenskap og humaniora, som en ressurs for Europa og verden. EASSH mener at styrking av

samfunnsvitenskap og humaniora er avgjørende for å bedre forstå og utvikle strategier for å takle de mange utfordringene Europa og verden står overfor. EASSH har særlig arbeidet for større vektlegging av samfunnsvitenskap og humaniora i det kommende rammeprogrammet (Horisont Europa), og argumenterer for en mer åpen, tverrfaglig og utvidet forskningsagenda, med bedre integrering av SSH-fag. Europa er verdensledende innen samfunnsvitenskap og humaniora. Ettersom nesten halvparten av verdens topp-100 universiteter med tyngde innen humaniora er europeiske, argumenterer EASSH for at man trekker lærdom av H2020 og utnytter denne styrken bedre i det neste rammeprogrammet.

4 Merverdi og utfordringer med toppforankrede internasjonale samarbeid

4.1 Merverdi

Gjennom samarbeidene åpner det seg internasjonale muligheter på et bredt spekter av områder, som forskning, utdanning, forskerutdanning, policyutvikling, alliansebygging, utveksling, tilgang til infrastruktur og fasiliteter, ulike støtteordninger, karriere- og kompetanseutviklingstilbud, bygging av kontaktnett, ulike former for ressursdeling, kanaler inn mot myndigheter, praktisk hjelp/lokalkunnskap, informasjon om internasjonale trender etc. Nedenfor følger generiske beskrivelser av type merverdi samarbeidene kan ha for UiB.

Policy

- Tilfang av internasjonale nyheter/trender/nye initiativ - viktig for å møte utfordringer, hendelser og nye programmer under utvikling.
- Impulser og informasjon via internasjonale kontakter, møter, arrangementer, samarbeid etc., til nytte i utvikling og utforming av lokal strategi og prioriteringer.
- Muligheter for å få verv og posisjoner med innflytelse på utforming av politikk i internasjonale organisasjoner, råd, komiteer, programmer etc.

Utdanning og forskning

- Allianser og muligheter til å påvirke EUs forskningspolitikk og program
- Forskning (samarbeidsprosjekter, prosjektsøknader, konferanser, workshops m.m.)
- Forskerutdanning (mobilitetsprogrammer for unge forskere, tilrettelegging av lengre forskningsopphold for unge forskere m.m.)
- Utdanning (sommerskoler, masterprogrammer, delstudietilbud for utveksling)

Administrasjon

- Internasjonale verv og oppgaver på vegne av UiB gir administrativt ansatte styrket internasjonal kompetanse, og bidrar til administrativ profesjonalisering innen ulike arbeidsfelt.

Synlighet

- Tilstedeværelse og engasjement gir UiB internasjonal profilering og synlighet.

- Stort potensial for strategisk kommunikasjon gjennom nettverkens formidlingskanaler.
- Potensial for internasjonal synlighet av et omfang UiB alene ikke er i stand til.
- Et mangfold av internasjonale nettverk støtter oppunder UiB sin profil som internasjonalt universitetet

Nettverksressurser for medlemsinstitusjoner (eksempler)

- Nettverksfinansierte programmer for utdanning, forskning, mobilitet etc.
- Leiligheter, kontorplass, møtelokaler og annen infrastruktur
- Praktisk hjelp til visum og oppholdstillatelse for studenter og forskere, delegasjonsbesøk, arrangementer, myndighetskontakt etc.
- Lokal kunnskap/kontakter som kan være essensiell for ansatte og studenter.

4.2 Vurderinger

Toppforankrede internasjonale samarbeid, slik de er organisert ved UiB, krever i stor grad eierskap og koordinering fra rektoratet og sentraladministrasjonen. Mange av disse har relevans og verdi som policyorgan for påvirkning og institusjonelle nettverk for å sikre UiBs synlighet.

Vitenskapelig ansatte ved UiB er internasjonalt orientert, og har i stor grad sine selvvalgte faglige internasjonale nettverk som de prioriterer. De har i stor grad også etablerte samarbeidsforhold med fagmiljøer ved andre institusjoner, uavhengig av hvilke toppforankrede samarbeid UiB inngår i. De sterkeste fagmiljøene ved UiB er konkurransedyktige i innhenting av eksterne forskningsmidler, gjerne store og langvarige prosjekter fra Forskningsrådet eller EU. For disse gruppene blir i stor grad midler som kanaliseres gjennom UiB-samarbeidene for små til at det er «bryet verdt» å søke, eller de er for smale til at de treffer behovet.

I tillegg har fakulteter og institutter sine egne strategier og mål. Mange av disse handler om å styrke evnen til å vinne store eksternt finansierte prosjekter i Forskningsrådet og EU, og flere av fakultetene (og UiB sentralt) har kraftfulle virkemidler for å belønne miljøer som lykkes. Dette fokuset stimuleres også av myndighetene gjennom finansieringsmodellen i sektoren. I slike prosjekter inngår i stor grad internasjonale partnere.

Dersom det vurderes å være strategisk viktig for UiB å i større grad koble forskere inn mot UiBs institusjonelle internasjonale samarbeidsavtaler, krever det tilnærming langs flere akser. Først og fremst må samarbeidene gi merverdi for forskerne, dernest må dekaner og instituttledere involveres. Det må også være tilstrekkelige ressurser til nødvendig koordinering og administrasjon.

Det i all hovedsak UiB-ledelsen og sentraladministrasjonen som følger opp de kartlagte nettverkene ved å være kontaktpunkt utad, representere UiB i styrende organer og delta på årsmøter og liknende. Dersom disse oppgavene totalt sett får for stort omfang og blir vanskelig å følge opp på en systematisk måte, er det en risiko for at UiB ikke framstår som en internasjonalt profesjonell samarbeidsaktør. Ved å innrette, prioritere og strukturere rammene rundt de internasjonale nettverkene kan UiB styrke seg for en mer strategisk internasjonal tilnærming.

4.3 Forvaltning, administrasjon og profilering

Kartleggingen har, slik styringsgruppen ser det, avdekket noen svakheter ved UiBs rutiner, forvaltning og synliggjøring av internasjonale avtaler og samarbeid. Dette kan ha sammenheng med at samlet portefølje gradvis har økt i omfang uten at helheten i virkemidlene de representerer har blitt vurdert, og parallelt med at FIA (og UiB) har fått nye ressurskrevende og komplekse internasjonale oppgaver, blant annet knyttet til EU, Kina og SDG. Men det synes også å mangle kommunikasjonsressurser og/eller en kommunikasjonsstrategi for den delen av UiBs internasjonale virksomhet som de kartlagte samarbeidene representerer.

Styringsgruppen har notert seg følgende *forvaltningsmessige* utfordringer knyttet til samarbeidene:

- Det mangler en oppdatert database og oversikt over internasjonale avtaler.
- Det er svært få interne eller eksterne nyhetsoppslag om aktiviteter og muligheter i samarbeidene, eller om nye samarbeid som måtte ha oppstått som resultat.
- UiBs nettsider om samarbeidene er dels lite informative/oppdaterte.
- Det er ikke enhetlige rutiner for intern distribusjon av løpende informasjon knyttet til samarbeidene, og ingen nettside der slikt legges ut.
- Det er ingen systematisk monitorering internt (eller etterspørsel etter dette).
- Det avsettes ikke systematisk ressurser til samarbeidene.
- Det er for lite kjent hvilke formål som eksisterer for samarbeidene, både enkeltvis og samlet, med tanke på deltakelse i og nyttiggjøring opp mot strategiske mål.

5 Vurderinger og anbefalinger

Vurderingene som gjøres i denne rapporten er basert på generell erfaring med UiBs virksomhet, på diskusjoner i styringsgruppen og et internt kunnskapsgrunnlag utarbeidet av prosjektleder. I dette kapittelet gir styringsgruppen sine vurderinger og anbefalinger.

5.1 Generelle vurderinger

Slik styringsgruppen vurderer det, er det ingen av de kartlagte samarbeidene som peker seg klart ut i retning av at de ikke er, eller kan være, nyttige og relevante for UiB. Samtlige kan sies å underbygge UiBs strategi og er i tråd med nasjonal og europeisk forsknings- og innovasjonspolitik.

Internasjonale nettverk er strategiske valg som har institusjonell betydning for synlighet, policyarbeid og nettverksbygging. Det er derfor fornuftig at UiB har mange internasjonale samarbeid, men dimensjoneringen av innsatsen vurderes fortløpende og ses i sammenheng med nytteverdien.

I arbeidet med å styrke forskningen og øke eksternfinansieringen ved UiB bør de europeiske forsknings-, innovasjon og policynettverkene gis betydelig oppmerksomhet i de kommende årene. Dette gjelder også for å sikre deltakelse i nettverk for innsatsområder som ikke er godt nok dekket av dagens portefølje.

Det må tas stilling til om UiB ønsker å håndtere en så omfattende portefølje som dagens, samtidig som betydelig internasjonal innsats kreves blant annet mot Brussel/EU, Kina, SDG og det nye *Arqus*

European University Alliance samarbeidet som skal implementeres. Noen av samarbeidene har vært viktige for UiB i tiden før internasjonalisering slo inn i sektoren for fullt (etter Kvalitetsreformen). I dag finnes det en rekke virkemidler for internasjonalt samarbeid iblant annet Forskningsrådet, EU og Norad, og UiB har sine interne SPIRE midler for å støtte prosjektsøknader med internasjonale samarbeids-partnere. Det finnes også internasjonale samarbeidsstrukturer som kan utnyttes, der UiB ikke trenger å yte vesentlig inn mot selve organisasjonen, som de nettverkene/ organisasjonene som er listet i tabell 2.

5.2 Anbefalinger

- UiB bør etablere en strategisk porteføljestyling av samarbeidene som gir nødvendig oversikt over aktiviteten. Et viktig formål med dette er å gi ledelse og fagmiljø et tilgjengelig kunnskapsgrunnlag for fortløpende vurderinger av den strategiske nytten av eksisterende nettverk og behov for nye nettverk.
- Styringsgruppen går ikke inn for å redusere antall samarbeid som sådan, men anbefaler at det gjøres en vurdering av om enkelte av samarbeidene bør nedprioriteres der aktiviteten er lav.
- Det bør vurderes om noen samarbeid bedre kan følges opp av, og overføres til et fakultet.
- Samarbeidene bør utnyttes bedre for profilering, både internt og gjennom deres formidlingskanaler, da synlighet er en viktig grunn til at internasjonalt engasjement er viktig.
- UiB-nettsider¹ som omhandler samarbeidene bør profesjonaliseres, standardiseres og oppdateres jevnlig.
- Behovet for en dynamisk webløsning, der det kan legges ut fortløpende meldinger og informasjon om søknadsfrister etc., bør vurderes.
- Det bør etableres en database over alle internasjonale avtaler. Databasen må oppdateres jevnlig, og nøkkelinformasjon må være lett tilgjengelig. Databasen bør inkludere avtaler og samarbeid som forvaltes på fakultetsnivå.
- Styrke koblingen mellom administrative koordinatorene, fagmiljøene og rektoratet.
- Det bør etableres rapporteringssystem for oversikt over aktivitetene i de ulike samarbeidene.
- Det anbefales at forsknings-, utdannings- og forskningsinfrastrukturutvalgene, samt andre relevante råd og utvalg, tar aktivt ansvar for å bidra til strategiske vurderinger av nytten av eksisterende internasjonale samarbeid, og om det er behov for nye typer samarbeid i porteføljen.
- I fremtiden bør vurderinger knyttet til UiBs klimapolitikk være med i vurderingene av hvordan UiB skal bruke de internasjonale nettverkene. UiB bør være pådriver for at de internasjonale samarbeidene har en arbeidsform som støtter opp under UiB sin målsetning om å bli klimanøytral ved å for eksempel bidra til kultur for digitale møteplasser, redusere antall møtepunkter og planlegge flere aktiviteter til samme tidspunkt.

¹ <https://www.uib.no/en/research/73921/network-partners>